

CERASTES VIPERA,

De Avicenna-adder (Linnaeus, 1758)

Rolf van der Goot,

Hyacintpad 15, 1338 NB Almere.

Tel: 036-5326506.

■ DE SOORT

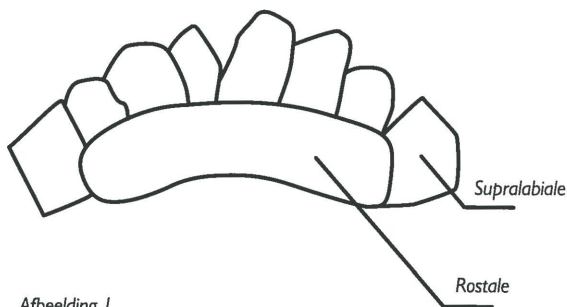
De Avicenna-adder (*Cerastes vipera*) is afkomstig uit Noord-Afrika, waar zij de Saharawoestijn bewoont, alsmede delen van het Midden-Oosten. De Avicenna-adder is een levendbarende (ovovivipare) slang die klein is en gedrongen van bouw, met een gemiddelde lengte van zo'n 25 tot 35 cm. De dieren wegen gewoonlijk tussen de 50 en 75 gram. De brede kop is driehoekig van vorm en sterk afgescheiden van de romp. De ogen liggen ver boven aan de kop. Dit laatste heeft zo zijn voordelen: wanneer het dier zich ingegraven heeft in het zand, stellen deze hooggeplaatste ogen de slang in staat toch een goed zicht op de omgeving te houden. Na goed speuren ziet men in het terrarium vaak alleen één of twee kleine oogjes boven het zand of grind uitsteken.

De kleur varieert van grijze, okerkleurige tot oranje/beige tinten, met daarop donkerdere vlekken, waarbij de dorsale vlekken wat groter zijn dan de overige. Soms zijn ze heel vaag. De buikzijde is meestal crème- tot witkleurig. De Avicenna-adder heeft een zeer korte staart. Bij mijn dieren varieert de lengte ervan van ± 1 voor het vrouwtje tot ± 3 cm voor het mannetje.

Daarbij is de staartpunt van het vrouwtje overwegend zwart van kleur, zodat het geslacht heel gemakkelijk te bepalen is.

De schubben zijn sterk gekield. Bij mijn dieren tel ik:

ventrale schubben:	± 118 bij het mannetje en 122 bij het vrouwtje;
subcaudale schubben:	$20-22$ bij het vrouwtje en ± 25 bij het mannetje; deze zijn gedeeld;
supralabiale schubben:	12 stuks;
infralabiale schubben:	11 stuks;
oculaire schubben:	direct rond het oog gelegen en ongelijk van formaat: 13 stuks; tussen oog en supralabialen: $4-5$ schilden;
anaalschild:	ongedeeld;
rostrale gebied:	zie afbeelding 1;

Afbeelding 1

Het koppel Avicenna-adders dat ik verzorg bestaat uit een grijs, met donkere vlekken gekleurd mannetje en een zacht oranje/beige getint vrouwtje met wat lichtere vlekken. Beide zijn wildvangdieren van circa 6-8 jaar oud. Zelf verzorg ik ze nu al twee jaar. De dieren meten ongeveer 30 cm. Het vrouwtje is een vrij rustig dier dat zich niet snel laat stressen. Het mannetje daarentegen is erg agressief.

Ik houd mijn dieren in een volglazen terrarium van 40x40x35 cm. Het substraat erin bestaat uit een laag koraalzand van ongeveer 5 cm dik. Fijn zand en grond voldoen overigens ook prima. Voor de dieren zelf is het niet nodig om nog allerlei objecten in het terrarium te leggen: ze maken hier toch geen gebruik van om onder, in of tussen te schuilen (zie het hoofdstuk over het gedrag). Ikzelf heb alleen een klein kunststofplantje in het terrarium staan, omdat het oog iets meer wil dan alleen een 'zandbak', maar over het algemeen wil ik de oppervlakte die de dieren kunnen benutten zo groot mogelijk houden. Een waterbakje plaatsen kan geen kwaad, alhoewel ik dat zelf niet meer doe, omdat mijn dieren er toch geen gebruik van maken. Wel drinken ze soms, als ik ze nat sproei: ze zuigen de druppels van hun lichaam of zuigen het water op van de natte raamwand.

Het terrarium wordt verlicht en verwarmd door een laaghangend spotlampje van 25 Watt. Dit zorgt voor een extra warm 'zonneplekje', waarbij de temperatuur in de zomer plaatselijk tot ruim 40°C kan oplopen. Voor de meeste slangen is zo'n temperatuur teveel van het goede, maar deze slangen hebben daar geen problemen mee. 's Avonds schakel ik de verlichting annex verwarming uit.

■ VOEDSEL EN GEDRAG

Cerastes vipera is vooral een liefhebber van hagedissen, maar met enig geduld en soms een beetje geluk is ze

goed op een dieet van muisjes te krijgen. Het vrouwtje eet bij mij, afgezien van de parings-, zwangerschaps- en winterrustperiode één springer of maximaal één halfwas muis in de twee weken.

Vooraf wildvangmannetjes kunnen moeilijke eters zijn als je ze met muizen wilt voeren. Mijn mannetje behoort helaas tot die categorie. Ik moet dit dier dan ook met één springertje in de maand dwangvoederen, iets wat gelukkig wel vrij soepel verloopt bij dit dier. Uiteraard is bij deze handeling uiterste voorzichtigheid geboden, daar het giftige dieren zijn. Er is, voor zover ik weet, niet veel bekend over het toxische vermogen van hun vergif, maar ikzelf ga ervan uit, dat dit zeer waarschijnlijk vergelijkbaar is met het gif van de hoornadder (*Cerastes cerastes*). En dat is een behoorlijk giftig dier. Zowel voor de huisvesting als voor de actieradius bij

Cerastes vipera.

Photo: Rolf van der Goot

een eventuele uitval naar mij, vind ik het een voordeel, dat het kleine dieren zijn. In hun gedrag zijn ze erg onvoorspelbaar en explosief, dus het blijft verstandig je niet te laten verleiden om te dicht in hun buurt te komen.

Bij verstoring kunnen de slangen een duidelijk hoorbaar schurend geluid voortbrengen, door met hun scherpe, stekelige laterale schubben twee windingen langs elkaar heen te schuiven. Hierbij blijven ze op dezelfde plaats liggen.

Cerastes vipera beweegt zich vaak, zeker als ze wil opschieten, zijdelings voort, welke beweging ook wel 'sidewinding' wordt genoemd. De manier van verplaatsen zie je ook bij *Cerastes cerastes*, *Crotalus cerastes*, *Eristicophis macmahonii*, *Bitis peringueyi* en *Echis*-soorten.

Meestal liggen de dieren overdag volledig ingegraven. Deels kan dat zijn om de hitte te ontlopen, deels om niet op te vallen. Dit ingraven doen zij door op dezelfde plaats met hun lichaam wentelende, golvende bewegingen te maken, waarbij ze het zand onder hun lichaam vandaan schuiven en opzij duwen. Zo zakken zij letterlijk naar beneden. Als laatste trekken zij vaak hun kop al schuddend onder het zand, waarbij soms alleen nog de ogen te zien zijn, of een enkele keer de dieren helemaal onzichtbaar worden.

■ STAARTLOKKEN

Het is nogal waarschijnlijk, dat *Cerastes vipera* zich soms bedient van het zogenaamde staartlokken. Daarbij maken ze met hun staartpunt kronkelende bewegingen, om zo bijvoorbeeld een hagedis naderbij te lokken en die vervolgens, met een explosieve flits van onder het zand vandaan te grijpen. Ze houden hun prooi dan goed vast tot het gif zijn werk heeft gedaan. Dit gedrag heb ik bij mijn eigen dieren nog niet kunnen waarnemen voor zover het het lokken van een

prooi aangaat; wel draait het vrouwtje driftig met haar staart als ze tot een paring wil komen. De volwassen dieren vervellen bij mij gemiddeld twee keer per jaar.

■ GIF

Ikzelf ben nog nooit gebeten door mijn dieren en dat hoop ik zo te houden, want ik heb niet het polyvalente Noord-Afrika-serum in huis dat ik bij een beet eventueel zou moeten gebruiken. Zoals bekend is serum beperkt houdbaar (in gedroogde vorm is het dat overigens langer, tot 5 jaar maximaal) en bij een calamiteit zou dit besteld moeten worden. Walter Getreuer van *Serpo* vertelde me, dat er voor de bestrijding van een beet 4 tot 5 ampullen van bovengenoemd serum nodig zouden zijn, iets wat ± f 500,- zou kosten.

Het gif van *Cerastes vipera* lijkt mij tamelijk werkzaam: een muis die gebeten wordt heeft nogal snel het tijdelijke met het eeuwige verwisseld.

■ DE KWEEK

Eind december heb ik beide dieren apart, onverwarmd en onverlicht weggezet bij een gemiddelde temperatuur van 17°C. De man heb ik eind februari uit zijn winterrust gehaald, het vrouwtje een week later. Op 7 maart - vier dagen later - volgde een geslaagde paring die ongeveer 48 uur geduurd heeft. Dit soort langdurige paringen is bij *Cerastes*-soorten niet gewoon. Na ruim twee maanden meende ik al aan de contouren en het gedrag van het vrouwtjesdier te kunnen zien dat ze zwanger was. In de periode tussen paring en werpen van de jongen at het diertje in totaal twee springertjes en één halfwas muis.

■ DE JONGEN

Ruim 5 maanden na de paring vond mijn vrouw op 25 augustus om 13.00 uur drie pas geboren slangetjes in het terrarium. De jonkies zaten nog in het geboor-

tevlies waaraan nog een deel van de eierdooier verbonden zat. Ze bewogen niet of nauwelijks. Om 13.15 uur werd het vierde diertje geboren. Toen ikzelf om 15.40 thuiskwam, lagen er vijf diertjes nog in hun vlies in het terrarium. Ik wist niet beter, of bij levendbaren de slangen zoals bijvoorbeeld vipera's, verschaffen de jongen zich al snel een uitweg uit het vlies door dat met hun eitand te doorboren. Toen dit na enige uren nog niet gebeurd was, heb ik ze zelf maar uit het vlies gehaald. Twee van deze baby's waren zeer klein uitgevallen en zaten nog verbonden met een eierdooier die voor $\pm$ 80% verkaasd was, iets wat niet normaal is. Ze waren ongeveer 77 mm en 85 mm lang met een diameter voor het 'grootste' dier van 4 mm. Ze wogen 1 gram.

Het kleinste dier stierf direct, het wat grotere exemplaar leefde nog drie dagen. De overige dieren variëren in lengte van $\pm$ 9 tot 11 cm. Het blijken twee vrouwtjes en één mannetje te zijn. Achteraf hoorde ik van Jeroen van Amerongen, dat het bij deze soort heel normaal is, dat jonge dieren zo'n 48 uur heel rustig in het vlies blijven zitten, voordat zij zich daaruit bevrijden. De volgende keer blijf ik er dus mooi vanaf.

Inmiddels heb ik de overgebleven slangetjes apart gezet op een dun laagje fijn zand. Ik heb de wanden de eerste weken om de twee dagen natgesproeid. De diertjes dronken verscheidene keren van de wand.

Na 10 tot 14 dagen vervelde één diertje keurig zoals het hoort. Nu, na zes weken, zijn de overige jongen nog steeds niet verveld. Ik dwangvoeder alle exemplaren één keer per week met muizestaartjes. Ik vrees overigens wel voor problemen met de vervelling en gezondheid van de twee nog niet vervelde dieren.

■ NAWOORD

Ik hoop met dit artikel een bescheiden bijdrage geleverd te hebben aan de kennis over deze aparte en inte-

ressante woestijnbewoners. Het blijken, als je bij aanvankelijke voedselweigerings over voldoende geduld beschikt, dieren te zijn die van de ene op de andere dag zelfstandig gaan eten (bij een jong vrouwtjesdier heb ik dat geduld veertien maanden moeten opbrengen); daarnaast zijn het ook sterke en gemakkelijk te verzorgen dieren.

Ik houd mij aanbevolen voor aanvullende of corrigerende opmerkingen. Iemand die nadere inlichtingen wil hebben over bijvoorbeeld dwangvoederen, schromen niet om mij te bellen.

■ LITERATUUR

Ik heb niet veel literatuur kunnen vinden, behalve dan wat er in Trutnau staat; ook literatuurverwijzingen over deze dieren stel ik erg op prijs.

- Trutnau, L., *Slangen im Terrarium II. Giftige Schlangen*. Stuttgart, 1982.
- Smetsers, Peet, 1992. *Verzorging van en kweek met Cemastes karlbartli, de hoornadder. Litteratura Serpentina*, vol. 12(4): 111-114.